

KOHTUMÄÄRUS

Kohus	Tallinna Ringkonnakohtus
Kohtukoosseis	Villem Lapimaa
Määruse tegemise aeg ja koht	01.09.2022, Tallinn
Haldusasja number	3-22-1629
Haldusasi	MTÜ Eesti Suurkiskjad kaebus Keskkonnaameti 29.07.2022 korralduse nr 1-3/22/384 tühistamiseks
Menetlusosalised ja nende esindajad	Kaebaja MTÜ Eesti Suurkiskjad, esindaja Eleri Lopp Vastustaja Keskkonnaamet, esindaja Signe Lehtme
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Halduskohtu 09.08.2022 määrus
Menetluse alus ringkonnakohtus	Keskkonnaameti määruskaebus
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

- 1. Rahuldada Keskkonnaameti määruskaebus.**
- 2. Tühistada Tallinna Halduskohtu 09.08.2022 määrus ja teha asjas uus määrus, millega jätta MTÜ Eesti Suurkiskjad esialgse õiguskaitse taotlus rahuldamata.**

Selgitus

Määruse peale ei saa edasi kaevata (HKMS § 252 lg 7).

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Keskkonnaamet kehtestas **29.07.2022 korraldusega nr 1-3/22/384** jahiseaduse (JahiS) § 22 lg 2 alusel 2022/2023. jahiaastaks pruunkaru (*Ursus arctos*) küttemismahuks Eesti Vabariigi territooriumil esimese osana kokku 90 isendit ning kinnitas küttemismahu jagunemise maakondade (13 ohjamisala) vahel vastavalt korralduse lisale 1. Küttemismahust kinnipidamise tagamiseks kehtestati sama käskkirjaga karujahi registreerimise ja karu küttemisest teavitamise kord. Käskkirja kõrvaltingimusena kehtestas Keskkonnaamet õiguse käskkirjaga kehtestatud küttemismahtu ja ohjamisalade piire muuta.

JahiS § 22 lg 2 alusel kehtestab pruunkaru küttemismahu igal jahiaastal Keskkonnaamet, lähtudes JahiS § 21 lg-s 4 nimetatud aruandest ning jahindusnõukogu ettepanekust. Suurkiskjate kaitse- ja ohjamise kavas aastateks 2022–2031 (tegevuskava) ühe olulise eesmärgina on ära toodud vajadus säilitada Eestis igal aastal vähemalt 70 sama-aastaste poegadega karu pesakonna (asurkonna üldarvukus ca 650 isendit) olemasolu ning jätkata jahipidamist peamiselt liigi inimpeglikkuse säilitamiseks ja karu tekitatud kahjustuste vähendamiseks (p 7.2.1). Keskkonnaagentuuri aruande „Ulukiasurkondade seisund ja küttemissoovitus 2022” (ulukiseire aruanne) andmetel on 2021. aastal karu pesakondade

arvukuseks hinnatud 85¹. Karu arvukus ja levik on üldist tõusutrendi väljendanud juba viimased 15 aastat ning asurkonna seisundit võib pidada väga heaks. 2020. ja 2021. aastal oli pruunkaru tekitatud kahjustuste hulk mesindusele suurem kui kunagi varem teadaolevalt. Samas 2022. a kevadel on võrreldes eelmise aasta sama perioodiga kahjustuste hulk mõnevõrra vähenenud. Ulukiseire aruandes on tehtud ettepanek määrata pruunkaru esialgseks küttemahuks 2022/2023. jahiaastal Eestis maksimaalselt kokku 90 isendit. Ettepaneku tegemisel on arvestatud pruunkaru asustustihedust, juurdekasvu näitajaid, arvukuse muutust viimase nelja aasta jooksul, eelnevate aastate küttemisstruktuuri ning 2021. ja 2022. a kahjustuste paiknemist ja ulatust. Arvestades vajadust suunata pruunkarude küttemist eelkõige kahjustuskolletesse, jäetakse osa küttemahust (kuni kuus isendit) jahihooaja alguseks reservi, et kehtestada see vajadusel täiendavate karukahjustuste esinemise korral. Kuna 2/3 kahjustustest toimub tavaliselt enne jahihooaja algust, on karujahi tingimused seatud selliselt, et perioodil 01.08.–31.08.2022 oleks võimalik kütida kõikides kahjustuste piirkondades.

2. MTÜ Eesti Suurkiskjad esitas 01.08.2022 Tallinna Halduskohtule **kaebuse** Keskkonnaameti 29.07.2022 korralduse tühistamiseks ja **esialgse õiguskaitse taotluse** vaidlustatud haldusakti kehtivuse peatamiseks.

Karu tohib kütida vaid erandkorras ja eritingimustega, kui kõik muud alternatiivsed meetmed on kasutusele võetud. Üldine luba 90 karu küttemiseks ei ole kooskõlas loodusdirektiivi² eesmärkidega. Pruunkaru on loodusdirektiivi järgi rangelt kaitstud liik (direktiivi lisa IV). Vaidlustatud korralduses ei ole näidatud, et tegemist on direktiivi art 16 lg-s 1 lubatud erandiga. Loodusdirektiivi art 16 lg-s 1 sätestatud erandeid ei või rakendada populatsiooni üldiseks piiramiseks ega isegi mitte kahjusid tekitava populatsiooni üldiseks piiramiseks. Nii on leidnud ka Euroopa Kohus asjas C-342/05. Tegevuskavas puudub juhendav raamistik selle kohta, kuidas karude kütmine saaks toimuda loodusdirektiiviga kehtestatud rangete eritingimuste alusel, nt kuidas kütitavaks valitud isendid tuleb seostada juba tekitatud konkreetsete kahjudega ja kuidas küttemisotsuse tegijad peaks eelnevalt kaaluma alternatiivseid lahendusi letaalsete meetmete vältimiseks iga isendi puhul eraldi.

Korralduses viidatud tegevuskava ei põhine teaduslikult tõendatud andmetel. Näiteks ei ole ühegi liigi puhul välja arvatud, kui suur peaks olema Eesti asurkond, et need liigid oleksid jätkusuutlikud pikas perspektiivis. Karu populatsiooni soodsat seisundit ei ole piisavalt tõendatud. IUCN-i punases nimestikus on karu ametlik hinnang praegu „ohuväline“ ehk liik ei ole ohustatud. Loodusdirektiivi esmane eesmärk on tagada liigi soodne seisund. Liigi seisundit ei saa kahtlusteta soodsaks hinnata juhul, kui osa kriteeriumidest on jäetud andmete puudumisel või ressursside nappusel hindamata. Osade indikaatorite hindamise tegemine (või vajalike andmete kogumine selle jaoks) on ette nähtud alles tegevuskavas. Eesti teadlased kinnitavad, et karude kohta ei ole piisavalt teaduslikke tõendeid. Hinnang karu arvukuse kohta põhineb Eestis jahimeestelt saadud infol.

Karude küttemisega ei järgita ettevaatuspõhimõtet. Baasasurkondade sihtväärtused tegevuskavas on tuletatud umbmääraselt, seostamata sihtväärtusi adekvaatsete soodsa seisundi teaduslike analüüsidega. Keskkonnaagentuuri andmete järgi on kütitud karude keskmine vanus aasta-aastalt vähenenud ning kütitud isendite hulgast on kadunud vanad loomad. Seega luuakse praeguse küttemispraktikaga hoopis tingimusi kahjustuste tekitamiseks (noored loomad on altimad mesitarusid ründama, vanade karude küttemisega lõhutakse senine struktuur ja uued noored karud asustavad territooriume). Kõik loendatud loomad ei pruugi olla pärit Eestist, vaid osa neist võib olla ka sissevool Venemaalt.

¹ Ilmselt on mõeldud sama-aastaste poegade pesakondi, mida ulukiseire aruande kohaselt oli 2021. aastal 91.

² Euroopa Liidu nõukogu 21.05.1992 direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta.

Karude tekitatud kahju mesinikele on võimalik vähendada elektrikarjuse paigaldamisega. Paljud mesitarud on paigaldatud metsa või selle lähedusse, meelitades selliselt karusid ligi. Karude põhjustatud kahjustused ei ole seotud vaid karude arvukusega, vaid ka keskmise õhutemperatuuri ja metsaraiega. Metsaraiete vähendamine aitaks ära hoida karude tekitatavaid kahjusid. Kaheldav on väide, et küttimine tekitab karudes inimpeglikkust, sest karud ei ole karjaloomad ja ühe karu küttimine jahimehe söödaplatsil ei pane teisi karusid inimesi kartma.

3. Keskkonnaamet palus 05.08.2022 seisukohas jätta esialgse õiguskaitse taotlus rahuldamata.

Esialgse õiguskaitse taotlus on põhjendamata ja puudub kahjuliku tagajärje saabumise oht. Kaebaja ei ole esitanud konkreetseid ja veenvaid selgitusi selle kohta, kuidas ja millised pöördumatud või raskesti kõrvaldatavad tagajärjed tooks kaasa esialgse õiguskaitse kohaldamata jätmise. Vaidlustatud korraldus ei ole vastuolus siseriikliku õigusega ega ka loodusdirektiiviga. Loodusdirektiivi art 16 lg 1 sätestab erandi, mille kohaselt on karu jaht lubatud mh juhul, kui see on vajalik loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmiseks ning looduslike elupaikade säilitamiseks; eriti oluliste saagi-, karja-, metsa-, kalamajandus-, veemajanduskahjude ja muud liiki omandiga seotud kahjude ärahoidmiseks või rahva tervise ja elanikkonna ohutuse huvides või muude üldiste huvide seisukohast eriti mõjuvatel põhjustel, sealhulgas sotsiaalsed ja majanduslikud põhjused ning kasu, mida keskkond saab erandite andmisest. Erand kajastub siseriiklikus õiguses keskkonnaministri 28.05.2013 määruse nr 32 „Jahieeskiri” (jahieeskiri) § 5 lg-s 1. Vaidlustatud korraldusega ei ohustata karu populatsiooni soodsa kaitsetaseme säilitamist tema looduslikul levialal. Karu arvukus ja levik on üldist tõusutrendi väljendanud juba viimased 15 aastat ning asurkonna seisundit võib pidada väga heaks. Karujaht on lubatud perioodil, mil see liiki kõige vähem kahjustab. Näiteks ei tohi vaidlustatud korralduse alusel karujahti pidada karude jooksuajal, taliuinaku ega ka poegade sündimise ajal. Karujaht perioodil 1. augustist kuni 31. oktoobrini aitab vähendada kahjustusi, võttes maksimaalselt arvesse liigi bioloogilisi iseärasusi ning on seetõttu kõige enam liiki säästev.

Euroopa Kohus märkis kohtuasjas C-342/05, et loodusdirektiivi art 16 lg 1 ei esita seal ette nähtud erandite kohaldamise eeltingimusena olulise kahju eelneva ilmnenemise nõuet. Järelikult on erandi alusel ennetavalt karude küttimise lubamine liiki kõige vähem häirival perioodil kooskõlas nii loodusdirektiivi kui ka viidatud Euroopa Kohtu lahendi seisukohaga.

Tegevuskavas eesmärgiks seatud pruunkaru arvukus tagab liigi pikaajalise säilimise. Kaebaja on eksitavalt väitnud, et praegune küttimise eesmärk on vähendada karude arvukust tegevuskavas seatud piirini. Tegevuskavas ei ole määratletud karude arvukuse ülempiiri. Tegevuskavas toodud karude arvukus on miinimum, millest arvukus ei tohi madalamaks minna, ning seda jälgitakse küttimisotsuste tegemisel. 90 isendi küttimine ei ohusta tegevuskavas toodud eesmärke ega asurkonna soodsat seisundit ning on seatud eesmärgiga säilitada karu praegune arvukus. Karu arvukus ja levik on olnud tõusutrendis viimased 15 aastat ja asurkonna seisundit võib Eestis pidada väga heaks. Tegevuskava ja Keskkonnaagentuuri analüüsi alusel leitud küttimismaht on oluline populatsiooni hea kaitsestaatuse tagamiseks, kahjude ärahoidmiseks ja sotsiaalsete probleemide vähendamiseks. Vastavalt loodusdirektiivile on vaidlustatud korraldusega kehtestatud erand piiratud (ajaliselt, arvult, piirkonniti). Erandi rakendamise edasilükkamine võib kahjustada asurkonna kaitse eesmärke eelkõige põhjusel, et reguleerimise periood jääb lühemaks, mistõttu väheneb võimalus tabada soovitud hulk isendeid ning kasvab kahjustuste tõenäosus.

4. Tallinna Halduskohus rahuldab **09.08.2022 määrusega** esialgse õiguskaitse taotluse ning peatas vaidlustatud korralduse kehtivuse kuni haldusasja menetlust lõpetava kohtulahendi jõustumiseni.

Kaebaja on valitsusväline keskkonnaorganisatsioon keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 31 lg 1 p 1 tähenduses, kelle kaebeõigus tuleneb sama seaduse § 30 lg-st 1 ja kelle huvi põhjendatust või õiguste rikkumist eeldatakse. Kaebaja on pöördunud kohtusse, et kaitsta avalikku huvi, milleks on karude arvukuse säilitamine nende ökoloogilist funktsiooni arvestavalt, aga samas ka võimalikust inimestele tekitatavast ülemäärasest kahjust hoidumine. Praeguses menetlusstaadiumis ei saa kaebuse eduväljavaateid olematuks pidada.

Esialgse õiguskaitse vajadust ei saa välistada. Kui kohus leiab asja hilisemal läbivaatamisel, et vaidlustatud korraldus oli õigusvastane, ja tühistab haldusakti, siis ei ole võimalik mingil moel taastada olukorda, kus mitte ühtegi pruunkaru ei oleks kütitud. Vaidlustatud korralduse kehtivuse peatamata jätmisel tekiks id pöördumatud tagajärjed.

Karude tekitatavaid kahjusid ei saa ette ennustada. Karude kahjustused mesitarudele võivad olla tingitud sellest, et nende omanikud ei ole kasutusele võtnud ohjavaid meetmeid (ei ole paigaldanud elektrikarjuseid ja on asetanud tarud metsa lähedusse). Mesitarude hävitamisega tekitatud kahju saab hüvitada rahaliselt. Kohus nõustub kaebajaga, et keskkonnaasjades tuleb eelkõige lähtuda ettevaatuspõhimõttest, sest keskkonnale tekitatud kahjudel on laiemaulatuslikud tagajärjed ja nende kõrvaldamine ei ole lihtne. Kui asja lahendamise käigus selgub, et vaidlusalune haldusakt on õiguspärane, on vastustajal võimalik praegusel aastal küttimata jäetud karude arvuga arvestada järgmise aasta küttimismahu kindlaksmääramisel.

MENETLUSOSALISTE SEISUKOHAD RINGKONNAKOHTUS

5. Keskkonnaamet palub **määruskaebuses** tühistada Tallinna Halduskohtu 09.08.2022 määrus ja uue määrusega jätta esialgse õiguskaitse taotlus rahuldamata.

Karu seire põhineb suures osas jahimeeste tehtavatel vaatlustel (2021. aastal üle viie tuhande vaatluse), mida analüüsib Keskkonnaagentuur. Jahimehed ei anna karu arvukuse kohta hinnanguid, vaid esitavad ainult algandmeid. Suur enamus vaatlusandmetest esitatakse infosüsteemi JAHIS kaudu ning paljudele neist on lisatud ka tõestusena rajakaamera pildid. Kui üksikisendeid ei ole võimalik saadavate andmete põhjal kokku lugeda, siis karu pesakondade kohta saab usaldusväärse info, mistõttu esitataksegi seire peamise tulemusena igal aastal erinevate sama-aastaste poegade emakarude arv ja paiknemine. Sellest arvust tuletatakse karude üldarvukus. Selline meetod on Eestis kasutusel juba 2003. aastast ning sama rahvusvaheliselt tunnustatud meetodit kasutavad karu arvukuse hindamisel ka näiteks Rootsi ja Soome. Selle meetodiga leitakse arvukuse miinimumväärtus, kuna kõiki poegade emakarusid ei pruugi vaatlustel olla nähtud.

Eesti on esitanud vastavalt loodusdirektiivi art 17 nõuetele Euroopa Komisjonile regulaarselt aruandeid. 2019. a hinnangu järgi on karu levila, populatsioon, elupaik ja tulevik hinnatud soodsaks ning arvukuse trend positiivseks. Loodusdirektiivis toodud eesmärkide täitmiseks on tegevuskavas ette nähtud, et Eestis ei tohi karude arvukus igal aastal langeda alla 70 sama-aastaste poegade karu pesakonna (asurkonna üldarvukus selle pesakondade arvu juures oleks ca 650 isendit). Kuni 2022. aastani kehtinud tegevuskava kohaselt tuli säilitada vähemalt 60 sama-aastaste poegade karu pesakonda, mis tähendab, et kaitse eesmärgid seati varasemast rangemaks. Viimasel 10 aastal, mil aastane karude küttimissurve olnud ca 10%, on karude arvukus igal aastal suurenenud. Näiteks 2012. aastal oli Eestis sama-aastaste poegade karu pesakondi 62, 2021. aastal aga 91 (keskmine poegade arv pesakonnas 2,48). 2021. aastal hinnati karude arvukuseks 900–950 isendit. Eeltoodust järeldub, et karu asurkonna arvukus ja levik on väljendanud tõusutrendi viimased 15 aastat ja asurkonna seisundit Eestis võib hinnata soodsaks. Arvestades vaidlustatud korraldusega sätestatud rangeid tingimusi, säilib 90 isendi küttimisel karu praegune arvukus ja soodne seisund. 90 karu on ligikaudne asurkonna juurdekasvu suurus või veidi alla selle. Sama proportsiooni on rakendatud karu küttimisel viimase 15 aasta jooksul

ning selle juures on karu arvukus kasvanud. Järelikult ei esine kahjuliku tagajärje tekkimise ohtu ning kaebajal puudub esialgse õiguskaitse vajadus.

Viimase 10 aasta jooksul on lõhutud mesitarude arv Eestis kasvanud ligi 10 korda. Näiteks 2021. aastal lõhkusid karud vähemalt 881 mesitaru ning kahjustasid ligi 1200 silorulli; 2011. aastal kahjustasid karud vastustajale teadaolevalt 87 mesitaru ning rüüstasid 40 silorulli. Seega on karude arvukuse tõus korrelatsioonis nende tekitatud kahjude suurenemisega. Lisaks on kasvanud Keskkonnaametile esitatud teadete hulk karude asulate lähedal või asulates sees liikumisest. Keskkonnaamet on toetanud mesitarude ümber elektritarade paigaldamist: vahemikus 2017–2021 on 97 mesilasgrupi ümber hüvitatud kokku 30 403 euro ulatuses kiskjakindlate aedade rajamist. Lisaks on Keskkonnaamet 2016. aastast väljastanud kuus eriluba karude kütamiseks väljaspool jahihooaega. Nendest suudeti realiseerida kolm, mis puudutasid tiheasustusalade lähedal liikuvaid karusid. Looduslikumas maastikus tegutsevaid nuhtlusisendeid ei suudetud loa perioodil tabada. Eesti karu asurkonna suurus on juba sedavõrd suur, et alternatiivsed meetmed ei ole piisavad kahjude täielikuks ärahoidmiseks ja karude inimpeglikkuse säilitamiseks.

Halduskohus on jätnud sisuliselt hindamata esialgse õiguskaitse määruse ettenähtavad tagajärjed ning kaalumata erinevad huvid. Asjaolu, et kaebajal on avalikes huvides kaebuse esitamise õigus, ei tähenda seda, et vaidlustatud korralduse kehtivuse peatamine oleks avalikes huvides. Kohus on jätnud täiesti tähelepanuta vastustaja väite, et korraldusega määratud küttemismahu ulatuses karude kütmine on vajalik lisaks majanduslikule kahjule ka sotsiaalsete probleemide (inimesed tunnevad ennast karude käitumisest ohustatuna) vähendamiseks. Looma tekitatud kahjud peab hüvitama riik (Keskkonnaameti kaudu), mistõttu on karude kütmine vajalik ka avalike vahendite säästmise huvides. 2021. aastal maksti pruunkaru tekitatud kahjude kompenseerimiseks välja üle 250 000 euro. Seejuures ei maksta hüvitist juhul, kui vara kaitseks ei ole rakendatud kaitseabinõusid (keskkonnaministri 10.09.2008 määruse nr 40 „Looma tekitatud kahju hindamise metoodika, kahju hüvitamise täpsustatud ulatus ja hüvitamise kord ning kahjustuste vältimise abinõule tehtud kulutuste hüvitamise täpsustatud ulatus ja kord“ § 9 lg 4). Halduskohus oleks esialgset õiguskaitset kohaldades pidanud ette nägema ka seda, et piirkonniti suurenevad karude põhjustatud kahjud veelgi ning vastustajal tuleb anda rohkem erilube karude kütamiseks väljaspool jahihooaega, s.o kevadel ja suvel. See võib tuua kaasa olukorra, kus häiritakse ka teiste liikide sigimis- ja poegade eest hoolitsemise perioodi.

Asjas tehtav kohtuotsus ei saaks jõustuda enne käimasoleva jahiaasta lõppu, mistõttu peab esialgse õiguskaitse kohaldamiseks esinema ülekaalukas vajadus ning samas ei tohiks pöördumatute tagajärgede loomine tekitada avalikule huvile või kolmandatele isikutele olulist kahju. Praegusel juhul sellist ülekaalukat vajadust ei esine.

6. MTÜ Eesti Suurkiskjad palub jätta määruskaebus rahuldamata.

Rajakaamerate salvestiste põhjal tehtud loendusi ei saa pidada usaldusväärseks, kuna puudub kindlus, et sama pesakonda pole arvestatud korduvalt. Eestis kasutatavat arvukuse hindamise meetodit ei saa võrrelda Rootsi ja Soomega, kus on tehtud karude arvukuse määramiseks oluliselt rohkem uuringuid kui Eestis. Vastustaja väidetud karude juurdekasvu võivad suurel määral moodustada Venemaalt tulnud karud. Tegevuskavas seatud arvukuse piirmäär ja tänane karude arvukuse hinnang võimaldaks ligi kolmandiku karude eemaldamist loodusest.

Vastustaja üritab karude arvukuse vähendamise kaudu vähendada nende tekitatavaid kahjustusi. Loodusdirektiivi artiklis 16 toodud erandeid võib rakendada üksnes siis, kui tapmisele pole rahuldavaid alternatiive, millega saaks täita sama eesmärgi. Vaidlustatud haldusaktis ei ole välja toodud, milliseid alternatiivseid meetmeid on iga kahjujuhtumi puhul rakendatud ja miks need ei ole olnud tõhusad. Seega ei ole Keskkonnaameti käskkiri kooskõlas loodusdirektiiviga.

Terioloogiateaduri Egle Tammelehe väitel ei võrdu kahjustuste suurus karude arvukusega ning letaalsed viisid ei ole kõige tõhusamad kahjustuste vältimiseks. Mesinikud saavad tarusid karude eest tõhusalt kaitsta elektrikarjuse paigaldamisega. PRIA andmetel on mesinikud hakanud rohkem tarusid metsa viima ning kontrollimiste tulemusel on ilmnenu, et tarusid ei kaitsta. Esialgse õiguskaitsse meetme kohaldamise ajal saab karude tekitatavaid kahjusid vähendada mitteletaalsete meetmete abil. Olukorras, kus ennetusmeetmeid pole rakendatud, ei välista 90 karu kütmine kahju tekitamist teiste karude poolt.

Vastustaja väide, et inimesed tunnevad ennast karudest ohustatuna, ei ole tõsiseltvõetav. Selle kohta ei ole tehtud sotsiaalmajanduslikku uuringut. Samuti on paljasõnaline vastustaja väide, et karude kütmine tekitab neis inimpelglikkust. Jahimehed panevad karude küttemiseks üles söödaplatsid, millel on pigem vastupidine mõju.

RINGKONNAKOHTU PÕHJENDUSED

7. Ringkonnakohus nõustub halduskohtuga, et MTÜ Eesti Suurkiskjad on keskkonnaorganisatsioon KeÜS § 31 lg 1 p 1 tähenduses ning tema kaebeõigus tuleneb KeÜS § 30 lg-st 2. Kaebaja põhikirja p 2.1 järgi on MTÜ eesmärk Eesti suurkiskjate (karu, ilves, hunt) kaitse, nende liikide jätkusuutliku arvukuse tagamine Eestis ja elupaikade säilitamine. Tegemist on selgelt keskkonnakaitselise eesmärgiga (loodusliku mitmekesisuse kaitse) ja vaidlustatud haldusakt on sellega otseselt seotud, mistõttu tuleb kaebaja huvi põhjendatust või õiguste rikkumist eeldada (KeÜS § 30 lg 2). MTÜ Eesti Suurkiskjad kaebeõigust on ringkonnakohus jaatanud ka haldusasjas nr 3-20-2368 (04.01.2021 määruse p 7), milles oli vaidluse all hundi küttemismahu kehtestamine 2020/2021. jahiaastaks. Kuna kaebajal on kaebeõigus, siis on tal õigus taotleda ka esialgse õiguskaitsse kohaldamist (HKMS § 249 lg 5).

8. Esialgne õiguskaitsse on ajutine abinõu, mida kohus kohaldab isiku õiguste kaitsmiseks enne põhiasjas peetava kohtuvaidluse lõppu, s.o kohtumenetluse ajaks. Esialgse õiguskaitsse kohaldamiseks peab kaebajat ähvardama tagajärg, mille kõrvaldamine põhiasjas tehtava hilisema kohtulahendiga on võimatu või ebamõistlikult raske. Kaebus ei tohi seejuures olla ilmselgelt perspektiivitu. Faktilised ja õiguslikud asjaolud võivad aga esialgse õiguskaitsse taotluse lahendamise ajal olla veel ebaselged. Esialgse õiguskaitsse määramise tegemisel peab kohus HKMS § 249 lg-te 1 ja 3 järgi hindama kaebuse eduväljavaateid ning määramise ettenähtavaid tagajärgi isikule, avalikule huvile ja kolmandatele isikutele (Riigikohtu 27.06.2017 määrus nr 3-3-1-19-17, p 15). Vajaduse korral tuleb esialgset õiguskaitsset kohaldada ka siis, kui pöördumatute tagajärgede saabumine pole kindel (nt Riigikohtu 11.12.2020 määrus nr 3-20-605, p 11).

9. Kaebaja arvates on vaidlustatud korraldus õigusvastane, kuna see on vastuolus loodusdirektiivi art 16 lg-ga 1. Kaebuse kohaselt ei ole vastustaja näidanud, et küttemisele puuduvad muud alternatiivid. Kaebaja on seadnud kahtluse alla küttemise tõhususe karude tekitatavate kahjustuste ärahoidmisel. Samuti leiab kaebaja, et korraldusega kehtestatud küttemismahud ei ole määratud teaduslikele andmetele tuginedes, sh pole piisavalt tõendatud karu soodne seisund.

10. Loodusdirektiivi järgi on pruunkaru ühenduse tähtsusega liik, mis vajab ranget kaitset ja mille kaitseks tuleb moodustada kaitsealad (direktiivi lisad II ja IV). Liigi kaitsestaatus loetakse soodsaks, kui liigi populatsiooni dünaamika andmed näitavad, et liik on oma looduslikus elupaigas elujõuline püsinud pikema aja jooksul ja liigi looduslik levila ei ole vähenemas ega ei vähene ka lähitulevikus ning selle liigi populatsiooni pikaajaliseks säilimiseks on olemas piisavalt suur elupaik, mis tõenäoliselt ka tulevikus ei vähene (direktiivi art 1 punkt i). Loodusdirektiivi art 12 lg 1 järgi võtavad liikmesriigid vajalikke meetmeid, et kehtestada IV lisa punktis a loetletud loomaliikide range kaitse süsteem nende looduslikul

levilal, keelates mh kõik nende liikide isendite looduses tahtliku püüdmise või tapmise viisid. Direktiivi art 16 lg 1 järgi võib liikmesriik teha teatud juhtudel direktiivi artiklite 12, 13 ja 14 ning artikli 15 punktide a ja b sätetest erandi, kui muud rahuldavat alternatiivset lahendust ei ole ja erand ei kahjusta kõnealuste liikide populatsioonide soodsa kaitsetaseme säilitamist nende looduslikul levilal.

11. Eestis korraldatakse karu küttimist loodusdirektiivi art 16 lg 1 punkti b alusel, s.o eriti oluliste saagi-, karja-, metsa-, kalamajandus-, veemajanduskahjude ja muud liiki omandiga seotud kahjude ärahoidmiseks. Vastavalt jahieeskirja § 5 lg-le 1 võib karule, välja arvatud poegade emakarule, pidada varitsus- või hiilimisjahti 1. augustist 31. oktoobrini karu tekitatud kahjustuste piirkonnas kahjustuste vältimise eesmärgil. Jahiaasta on ajavahemik 1. märtsist järgmise aasta veebruari viimase päevani (JahiS § 8). Kuivõrd 2022/2023. jahiaasta kestab karu puhul 01.08.–31.10.2022, on selge, et esialgse õiguskaitsse jätkuva rakendamise korral saavutaks kaebaja sisuliselt oma eesmärgi (osaliselt) juba enne asja sisulist lahendamist, sest ilmselgelt ei ole võimalik asjas tehtava kohtuotsuse jõustumine enne käimasoleva jahiaasta lõppu. Sellistel asjaoludel peaks esialgse õiguskaitsse kohaldamiseks esinema ülekaalukas vajadus ning samas ei tohiks pöördumatute õiguslike või faktiliste tagajärgede loomine tekitada avalikule huvile või kolmandatele isikutele olulist kahju (nt Riigikohtu 22.09.2014 määrus nr 3-3-1-59-14, p 19).

12. Tegevuskavas³ (p lk 62–63) on püstitatud üldine eesmärk säilitada igal aastal vähemalt 70 alla aasta vanuste poegade pesakondade (asurkonna üldsuurus vähemalt 650) olemasolu enne jahihooaja algust. Karule võib pidada jahti karu tekitatud kahjustuste piirkonnas kahjustuste vältimise ja inimpeglikkuse säilitamise eesmärgil.

13. Vastustaja on pruunkaru küttimismahu kehtestamisel tuginenud ulukiseire aruandele.⁴ Seirearuande sissejuhatastest nähtuvalt on küttimisettepaneku aluseks hinnang liigi asurkonna jahihooaja eelsele seisundile, mis põhineb erinevate meetoditega kogutud andmete (nt küttimisstatistika, ruutloendus, jahimeeste hinnang arvukusele, ulukivaatlused, ulukikahjustused, kütitud isendite info) võrdleva analüüsi põhjal tuvastatud muutustele asurkonna seisundis (levik, arvukus, sooline-vanuseline struktuur) ja prognoositud juurdekasvul. Seirearuande (lk 75–76) kohaselt on karu arvukus ja levik olnud tõusutrendis viimased 15 aastat ning asurkonna seisundit võib pidada väga heaks. Sama-aastaste poegade emakarude arvuks saadi 2021. aastal 91 ning karude üldarvuks hinnati 900–950. Hinnang põhineb peamiselt jahimeeste esitatud vaatlusandmetel. 2021. aastal⁵ esitati teave kokku 5365 karu vaatlusjuhtumi kohta, sh 532 sama-aastaste poegade vaatlust ja 570 üheaastaste poegade vaatlust. Lisaks kaasati vaatlusandmete analüüsi ka 2022. a 1. märtsist 31. maini tehtud 1812 karu vaatlust. 2019. aastal saadi kokku 94 sama-aastaste poegade pesakonda ning 2020. aastal 89. Vaatluste arv on ringkonnakohtu hinnangul piisavalt suur, et nende analüüsimisel saadud tulemust usaldusväärseks pidada. Arvestades, et arvukuse hindamise aluseks on väikeste poegade pesakonnad, kelle keskmine kodupiirkonna suurus on täiskasvanud isastest tavaliselt oluliselt väiksem (tegevuskava lk 25), on vähetõenäoline, et tulemust mõjutaks olulisel määral Venemaalt (lühiajaliselt) Eestisse tulnud karud. Ulukiseire aruandes on viidatud ka Lätis ilmnenu karu arvukuse kasvule (lk 78). 2020. aastal kütitati kokku 92 karu ning 2021. aastal 85 karu. Küttimissurve oli veidi alla 10%, mida peetakse lähedaseks asurkonna potentsiaalsele juurdekasvumäärale (lk 80). Aruandes on järeldatud, et 2020. ja 2021. aastal oluliselt kasvanud küttimissurve on peatanud karu populatsiooni edasise kasvu, kuid pole toonud kaasa arvukuse märgatavat langust (lk 82). Asjaolu, et karu kohta on võrreldes hundi ja

³ Kättesaadav: <https://keskkonnaamet.ee/elusloodus-looduskaitse/looduskaitse/liigikaitse#imetajad>.

⁴ Kättesaadav: https://keskkonnaportaal.ee/sites/default/files/SEIREARUANNE_11072022.pdf.

⁵ Ulukiseire aruandes on lk 76 esimese lause alguses märgitud 2020. aastal, kuid ilmselgelt on mõeldud 2021. aastat.

ilvesega vähem teaduslikku alusinfot ning osade täpsemate uuringute tegemine on kavandatud alles aastate 2022–2031 tegevuskavas, ei anna põhjust pidada hinnangut senisele arvukusele ebaadekvaatseks.

14. Ulukiseire aruandes on tehtud ettepanek küttida 90 karu ning jahihooaja vältel täiendavate probleemisendite ilmumisel veel kuni kuus karu. Kvoodi jaotusel maakondade vahel on arvestatud karu asustustiheduse, juurdekasvunäitajate, arvukuse muutusega viimase nelja aasta jooksul, eelnevate aastate küttemismahu ja -struktuuri ning 2022. aasta kevadperioodil tekitatud kahjustuste paiknemise ja ulatusega. Maakondliku küttemismahu jagamisel jahipiirkondade vahel on arvesse võetud pruunkaru kahjustuste esinemist jahipiirkondades ja jahindusnõukogude esitatud ettepanekuid (lk 82–83).

15. Eelneva põhjal ei nõustu ringkonnakohus kaebajaga, et karu arvukuse hinnang ja küttemismahu määramine ei põhine teaduslikel meetoditel. Karu küttemismahu määramisel on arvestatud vajadusega säilitada liigi praegune soodne kaitsetase. Korralduse lisas 1 on iga ohjamisala (maakonna) puhul määratud, kuidas jaguneb küttemismaht jahipiirkondade vahel. Karusid ei ole 2022/2023. jahiaastal lubatud kvoodi alusel küttida nendes piirkondades, kus asurkond on kergemini haavatav (Harjumaa lääneosas Nissi ja Padise jahipiirkondades ning Läänemaa põhjaosas Linnamäe, Nõva, Palivere, Riguldi, Risti ja Variku jahipiirkondades). Korralduse kohaselt on lubatud küttida eelkõige piirkondades, kus karude arvukus on suurem ning on esinenud karude tekitatud kahjustusi (eelkõige mesitarude rüüstamisi) või on kahjustuste tekkimine tõenäoline. Vastustaja on viidanud kahjustuste arvu suurenemisele viimastel aastatel. Seega on tuvastatav küttemismahu seos juba aset leidnud ja eeldatavate kahjujuhtumitega. Lisaks kahjustuste ennetamisele on arvestatud karu inimpeglikkuse säilitamise vajadusega piirkondades, kus karu arvukus on suurem. Küttimine aitab säilitada populatsiooni inimpeglikkust seeläbi, et eelduslikult kütitakse esmajärjekorras julgemad isendid (teadaolevad või tõenäolised kahju tekitajad), keda on kergem tabada. Seda kinnitab mh määruskaebuses esitatud teave karude küttemiseks väljaspool jahihooaega alates 2016. aastast väljastatud erilubade (kokku kuus) kohta, millest on realiseeritud vaid pooled, sest jahimehed suutsid loa kehtivuse ajal tabada just tiheasustusaladel või nende läheduses liikuvad nuhtlusisendid, kuid mitte looduslikumal maastikul tegutsevaid isendeid.

16. Vastustaja on toonud välja, et aastatel 2017–2021 on hüvitatud 97 mesilasgrupi ümber kiskjakindlate aegade rajamist kokku 30 403 euro ulatuses. Tegevuskavast nähtuvalt on kiskjatõrjeaiad kahjustuste ärahoidmisel tõhusad (lk 45–46). Keskkonnaministri 10.09.2008 määruse nr 40 „Looma tekitatud kahju hindamise meetodika, kahju hüvitamise täpsustatud ulatus ja hüvitamise kord ning kahjustuste vältimise abinõudele tehtud kulutuste hüvitamise täpsustatud ulatus ja kord“ § 9 lg 1 järgi võetakse hüvitise määramisel arvesse, kas taotluse esitaja on oma vara kaitseks kahju tekitavaid loomi peletanud või nende juurdepääsu takistanud ning kas eeldatava kahjustuse vastu kasutatud meetodid või vahendid on olnud sobilikud ja nende kasutamisel on looma vigastamist välditud. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt loetakse pruunkaru tekitatud mesitaru kahjustuse korral lõike 1 nõuded täidetuks, kui mesitaru asus asustatud hoonele lähemal kui 100 meetrit. Kui kaitseabinõusid pole rakendatud, siis hüvitist ei maksta (määruse § 9 lg 3). Seega pole alust järeldada, et mesilaste pidajatel puudub piisav motivatsioon rakendada kaitsemeetmeid. Ka tegevuskavas on rõhutatud vajadust analüüsida suurkiskjate põhjustatud kahjustuste hindamise, ennetusmeetmete, ohjamise, hüvitiste ja toetuste tõhusust, operatiivsust ja õiglust (lk 64). Seega ei põhine karude kaitse ja ohjamise korraldus ainult küttemisel.

17. Ehkki osa kahjustusi võib olla tingitud sellest, et mesitarud on paigutatud metsa või selle lähedusse ning pole rakendatud tõhusaid kaitsemeetmeid, pole ringkonnakohus seni asjas esitatud materjalide põhjal veendunud, et ühteagu nii kahjustuste ärahoidmiseks kui ka karu inimpeglikkuse säilitamiseks on mitteletaalsed alternatiivid piisavad. On tõenäoline, et

küttimine suurema karu arvukuse ja kahjustuste hulga piirkondades aitab koosmõjus muude kaitsemeetmetega neid eesmärke saavutada.

18. Eeltoodud põhjustel ei ole kaebuse eduväljavaated ringkonnakohtu hinnangul kuigi head ning esialgse õiguskaitse kohaldamiseks ei esine sedavõrd tungivat vajadust, mis kaaluks üles karude ettenähtud mahus küttimata jätmisega tõenäoliselt kaasneva kahju avalikule huvile (riigi rahaline kulu looma tekitatud kahjude hüvitamiseks) ja kolmandatele isikutele (karu tekitatud kahjusid kannatavad mesinikud ja põllupidajad).

19. Ringkonnakohus märgib lisaks, et Keskkonnaamet on vaidlustatud käskkirja andnud muutmisreservatsiooniga, mis jätab vastustajale võimaluse andmete täpsustumisel küttimismahtu vajaduse korral jahihooaja keskel ka vähendada. Keskkonnaameti avaldatud operatiivsete küttimisandmete⁶ kohaselt oli 09.08.2022 seisuga (s.o halduskohtu määruse tegemise ajaks) kütitud 25 isendit. Keskkonnaameti kehtestatud võrdlemisi suur küttimismaht peaks eelduslikult vähendada JahiS § 23 lg 4 alusel antavate erilubade väljastamise vajadust. Esialgse õiguskaitse jätkuva kohaldamise korral võiks seevastu prognoosida vajadust väljastada erilubasid senisest oluliselt rohkem ja see omakorda tingiks karude senisest suurema küttimise väljaspool jahihooaega, mida ei saa pidada bioloogiliselt põhjendatuks.

20. Eelneva põhjal tuleb Keskkonnaameti määruskaebus rahuldada ja halduskohtu 09.08.2022 määrus tühistada. Ringkonnakohus teeb asjas uue määruse, millega jätab MTÜ Eesti Suurkiskjad esialgse õiguskaitse taotluse rahuldamata.

(allkirjastatud digitaalselt)

⁶ <https://keskkonnaamet.ee/elusloodus-looduskaitse/jahipidamine/kuttimisandmed>.